

УДК 378.091.-048.78 (510)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.5/27.204531>

Пей ЧЖИЮН,

orcid.org/0000-0002-5427-9778

*аспірант кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(Харків, Україна) pejczy@gmail.com*

Цінь ШЕН,

orcid.org/0000-0002-7959-9794

*аспірант кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(Харків, Україна) zunshen@ukr.net*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КНР (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Статтю присвячено питанню модернізації вищої освіти в КНР у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. Здійснено аналіз основних процесів трансформації у вищій освіті КНР за цей період. На основі статистичних даних підбито підсумки реформ, проведених у системі вищої освіти КНР у кінці ХХ – на початку ХХІ ст., зокрема зміни кількості вищих навчальних закладів, чисельність студентів і випускників.

Виокремлено основні етапи розвитку вищої освіти в КНР за означений період, а саме: I етап (1978–1985 рр.) – етап мобілізації ресурсів і розроблення стратегічних планів реформ; II етап (1985–1993 рр.) – етап поглиблення державної реформи системи середньої та вищої освіти; III етап (1993–1998 рр.) – етап проведення державних реформ відповідно до вимог ринкової економіки; IV етап (1999 р.) – початковий етап реформування системи середньої та вищої освіти. Обґрунтовано доцільність такої періодизації.

З'ясовано, що початком реформ у системі вищої освіти в КНР можна вважати перші роки після «культурної революції» (I етап, 1978–1985 рр.). Означено роль уряду в освітній політиці КНР тих часів (прийняття нової Конституції, 1982 р.), що сприяло поступовому відродженню освіти в країні загалом і закладів вищої освіти зокрема. Висвітлено ряд прийнятих положень, що обумовлювали правила вступу студентів до вищих навчальних закладів. Установлено факти співпраці КНР з іншими країнами з метою модернізації вищої освіти. Визначено особливий статус педагогічних вищих навчальних закладів у процесі реформування вищої освіти.

II етап (1985–1993 рр.) характеризується прийняттям низки нормативно-правових документів, спрямованих на становлення й розвиток освітньої системи КНР. Висвітлено зміст і цілі основних нормативно-правових документів, серед яких Постанова «Про реформування системи освіти», Закон КНР «Про обов'язкову освіту», «Про вищу освіту», «План III», «Програма 863», «Проект 985», «Проект 211», «Програми реформи й розвитку освіти» та інші.

III етап (1993–1998 рр.) визначається прийняттям Законів «Про вищу освіту» (1996), «Про професійну освіту» (1996), «Про освіту» (1997), проголошенням курсу реформування «Стратегія відродження Китаю через науку та освіту» і створенням альянсу з 9 найкращих університетів КНР «Ліга С9» (1998), що сприяло підвищенню статусу ЗВО, зростанню їх кількості, збільшенню фінансування вищої освіти.

Виділення IV етапу (з 1999 р.) обумовлено прийняттям рішення «Про поглиблення реформи освіти й комплексне просування в розвитку виховання якісних характеристик», що передбачало підготовку фахівців, які б відповідали стандартам провідних країн світу, та впровадженням інноваційних технологій у процес підготовки студентів.

Ключові слова: вища освіта, модернізація освіти, КНР.

Pei ZHIYUN,

*Postgraduate Student at the Department General Pedagogy and Higher Pedagogy Schools
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) pejczy@gmail.com*

Tsyn SHEN,

*Postgraduate Student at the Department General Pedagogy and Higher Pedagogy Schools
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
(Kharkiv, Ukraine) zunshen@ukr.net*

MODERNIZATION OF HIGHER EDUCATION IN PRC (END OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURY)

The article is devoted to the issue of modernization of PRC higher education for the period from the end of the XX and the beginning of the XXI centuries. The analysis of the main transformation processes in PRC higher education during this period is carried out. On the basis of statistics it was carried out the results of the reforms (during the period of the

end of XX beginning of XXI century). Also it was outlined changes in the number of higher educational establishments, number of students and graduates.

The main stages of the development of higher education of People's Republic of China during the specified period are distinguished, such as: stage I (1978–1985) – the stage of mobilization of resources and development of strategic plans of reforms; stage II (1985–1993) – stage of deepening state reform of the secondary and higher education system, stage III (1993–1998) – stage of carrying out state reforms in accordance with the requirements of a market economy, stage IV (1999) – initial stage reform of secondary and higher education. The feasibility of such periodization is substantiated.

It has been found that the beginning of reforms in China's higher education system can be considered the first years after the "cultural revolution". The role of the government in the educational policy of PRC of that time is outlined (adoption of the new constitution, 1982), which contributed to the gradual revival of education in the country as a whole and institutions of higher education in particular. A number of adopted provisions that stipulate the rules for students' admission to higher education are highlighted. The facts of the cooperation of PRC with other countries for the purpose of modernization of higher education have been established. The special status of pedagogical higher education institutions in the process of reforming higher education has been determined (stage I (1978–1985)).

The second stage (1985–1993) is marked by the adoption of a number of regulatory documents aimed at the formation and development of the educational system of PRC. The content and goals of the main normative legal documents are covered, among them: the Decree "On Reforming the Education System", the PRC Law "On Compulsory Education", "On Higher Education", "Plan 111", "Program 863", "Project 985", "Project 211", "Education Reform and Development Programs" and others.

Stage III (1993–1998) is determined by the adoption of a number of laws ("On Higher Education" (1996), "On Vocational Education" (1996), "On Education" (1997)), proclaiming the reform course "China's revival strategy through science and education" and the creation of an alliance with the top nine universities in China, "League C9" (1998), which helped to increase the status and the higher educational establishment, increase their number; increase funding for higher education.

Stage IV (1999) is marked by the decision "On deepening the education reform and integrated advancement in the development of education of quality characteristics", which provides training of specialists who would meet the standards of leading countries of the world and introduction of innovative technologies in the process of student preparation.

Key words: higher education, modernization of education, PRC.

Постановка проблеми. Глибокі наукові соціально-політичні й психолого-педагогічні дослідження доводять важливу роль освіти як знаряддя модернізації соціополітичних і соціокультурних процесів, конструювання політичної нації, зміцнення загальногромадянської ідентичності, поліпшення ключових показників людського капіталу громадян багатьох країн світу (Халітов, 2012: 210–2011).

Очільники КНР, як ніхто краще з азійських сусідів, усвідомлюють значення освіти для країни, тому й показники кількості освічених громадян значно вищі ніж в Ірані, Пакистані, Туреччині, Бангладеш, Індії та інших країнах (Салицький, 2001).

Саме в КНР чи не найкраще з усіх країн розуміють залежність економічного розвитку країни від рівня освіченості її громадян, які працюватимуть на благо країни й розбудовуватимуть економіку. Починаючи з другої половини ХХ століття всі ресурси країни були направлені на загальну середню освіту громадян. Адже здобуття освіти цієї ланки є необхідною умовою для отримання вищої освіти. Тому після початку реформування загальної середньої освіти уряд взявся за вищу.

Досвід КНР є надзвичайно цінним для багатьох країн світу й України зокрема, де зараз активно проводяться освітні реформи. За відносно короткий проміжок часу в КНР, де до 1950 р. близько 80% громадян залишалися неосвіченими взагалі,

вдалося вибудувати абсолютно нову систему вищої освіти.

Аналіз досліджень. Багато науковців, серед яких українські (С. Гала, О. Іванілов, В. Лунячек, О. Шацька, О. Шпарик), російські (Н. Боровська, О. Гусев, Х. Кашфулліна, К. Насонов, О. Салицький та інші), китайські (Л. Сюй, ЧеньЧжаомін, Ц. Минянь, С. Цзюньянь, С. Су), присвятили свої роботи дослідженню вищої освіти в КНР і її реформуванню.

Однак кожен з вищезгаданих дослідників вивчав проблеми вищої освіти лише в певний часовий відрізок або в дуже вузькому напрямі.

Мета статті – проаналізувати основні реформи вищої освіти в КНР за період кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. КНР – це країна, в якій з нечуваною швидкістю щорічно зростає кількість вищих навчальних закладів. Якщо наприкінці 1970-х рр. було 600 університетів, то сьогодні їх налічується близько 3000. Більшість з них на державному забезпечені, решта – приватні. І хоча поява вишів у КНР датується початком ХХ ст., активний їх розвиток відбувається лише з 1978 р.

Внаслідок активної освітньої політики було видано багато нових нормативно-правових документів, проведено низку реформ, що сприяло модернізації вищої освіти КНР.

Науковці Л. Новікова, Л. Ушакова та ЧеньЧжаомін виділили такі етапи розвитку й реформування освіти в КНР:

– 1978–1985 рр. – етап мобілізації ресурсів і розроблення стратегічних планів реформ;

– 1985–1993 рр. – початковий етап реформування системи середньої та вищої освіти;

– 1993–1998 рр. – етап проведення державних реформ відповідно до вимог ринкової економіки;

– 1999 р. – етап поглиблення державної реформи системи середньої й вищої освіти (Л. Новікова, Л. Ушакова, 2017; ЧэньЧжаомин, 2011).

Ми погоджуємося саме з такою періодизацією, адже кожен зі згаданих етапів має підґрунтя.

Так, після «культурної революції» (1966–1976 рр.) у країні першочергово почалося поступове відродження освітньої системи. Зміни й зрушення були також пов'язані з приходом до влади наприкінці 1970-х рр. Д. Сяопяна, який відразу взяв курс на побудову «соціалізму з китайською специфікою» (Шацька, 2011). Тоді ж було прийнято (1977 р.) Положення «Про прийом студентів до ЗВО», в якому викладено основні умови вступу абітурієнтів. Тоді ж поновлюються й вступні іспити до університетів, які зникли в попередні роки. Починають відроджуватись університети, які були занедбані, і відкриваються нові. У 1981 р. в КНР було створено спеціальну асоціацію, яка відповідала за міжнародний обмін досвідом з кращими країнами світу (China Education Association for International Exchange). Уряд усіляко сприяв тому, щоб студенти, які мають кращі можливості (фінансові в тому числі), могли навчатися за кордоном, було укладено угоди з закордонними університетами (Гусев, Кашфуліна, Насонов, 2014). Особливу роль у країні відводять розвитку педагогічних університетів, адже обов'язковою стає загальна середня освіта громадян. У 1982 р. в КНР приймають нову конституцію, статті якої проголошують необхідність отримання освіти громадянами країни й розширення можливостей для отримання нових спеціальностей (Шацька, 2011).

Отже, всі визначені факти сприяли початку відродження освіти й вищої освіти зокрема.

Для другого періоду було характерно проведення ряду освітніх реформ, започаткування освітньо-наукових проектів.

Так, починаючи з 1985 р. було прийнято такі нормативно-правові документи, як Постанова «Про реформування системи освіти» (1985 р.), Закон КНР «Про обов'язкову освіту» (1986 р.), «Програми реформи й розвитку освіти» (1993 р.) та інші. Важливу роль відіграла «Програма 863», прийнята в 1986 р.

Усі вищезгадані документи мали величезне значення для процесу становлення й розвитку

освітньої системи КНР. Завдяки їм у країні збільшилася кількість освічених громадян, змінилися й удосконалилися зміст, форми й засоби вищої освіти в більшості ЗВО. Збільшення фінансування освітньої галузі сприяло створенню кращої матеріально-технічної бази для навчання й розвитку науки, вдосконалення підготовки педагогів, що своєю чергою не могло не вплинути на якість навчання. Саме цей період, з 1985 по 1993 рр., відзначився в історії вищої освіти позитивними змінами за якісними й кількісними характеристиками (Гобова, 2018; Шацька, 2011).

Під час третього етапу модернізації вищої освіти КНР насамперед було прийнято такі закони: «Про вищу освіту» (1996 р.), «Про професійну освіту» (1996 р.), «Про освіту» (1997 р.).

У 1995 р. у сфері освіти було проголошено курс реформування. Він отримав назву «Стратегія відродження Китаю через науку й освіту». (Гобова, 2018). Основними напрямками курсу стали спільний розвиток, реструктуризація, укрупнення й кооперація (MokKaHo, 2005). Ці напрями були обумовлені вимогами часу й економічного розвитку країни (Гусев та ін., 2014).

Першим проектом третього періоду в 1995 р. стає «Проект 211», а пізніше, у 1998 р. – «Проект 985». У першому проекті передбачалося поліпшення рівня викладання, дослідницької й управлінської діяльності ста вишів країни, а в другому – виведення цих освітніх закладів на світовий рівень (Гусев, 2014).

Вагомою подією у сфері вищої освіти стало створення альянсу в 1998 р., який отримав назву «Ліга С9». 9 найкращих університетів КНР об'єдналися зі спільною метою підняти престиж закладів вищої освіти (далі – ЗВО) у КНР. Усі ідеї й починання альянсу підтримувалися державою. Альянс «Ліга С9» отримував додаткове фінансування, і на розсуд його членів кошти могли направлятися за потребою на різні освітні цілі й програми. Здебільшого їх витрачали з метою вдосконалення теоретико-практичної підготовки викладачів, організовували конференції, запрошували найкращих вітчизняних і зарубіжних лекторів (Гобова, 2018).

Під час третього етапу реформування вищої освіти КНР підвищилися статус і престижність китайських ЗВО, беззаперечно зросла їх кількість, збільшилося фінансування вищої освіти.

Кінець попереднього й початок нового тисячоліття знаменував розквіт освітньої системи КНР, а отже, четвертий етап розвитку й модернізації вищої освіти.

1999 р. відзначився прийняттям рішення «Про поглиблення реформи освіти й комплексне

просування в розвитку виховання якісних характеристик». Це рішення передбачало продовження реформування вищої освіти й підготовку фахівців, які б відповідали стандартам провідних країн світу, а також впровадження інноваційних технологій у процесі підготовки студентів; певних змін поступово зазнали зміст і методи навчання (Шацька, 2011).

І вже починаючи з 2000 р. до викладачів ЗВО висувалися абсолютно оновлені вимоги. Недостатньо було мати фахову освіту, на роботу брали викладачів, які обов'язково отримали докторський ступінь, водночас вважалося привілеєм проходження стажування за кордоном, що свідчило про ще один цілеспрямований крок до підвищення рівня підготовки китайських студентів (Bentao, 2011).

На початку 2000-х рр. приймаються рішення про збільшення фінансування вищої освіти. Особливі привілеї надавалися педагогічним університетам: держава фінансує їм гранти, стипендії й стажування за кордоном (Шацька, 2011).

З 2002 р. Міністерство освіти Китаю що два роки проводить Форуми ректорів китайських і зарубіжних університетів, в яких беруть участь ректори й голови університетських рад з материкового Китаю, Гонконгу, Макао, а також ректори всесвітньо відомих університетів з Росії, США, Великої Британії, Франції, Японії та інших країн, керівники великих підприємств, а також представники іноземних дипломатичних посольств і консульств, акредитованих на території Китаю (Сюй, 2015: 134).

На сучасному етапі розвитку освіти велике значення має «План середньострокового й довгострокового розвитку та реформи системи освіти КНР 2010–2020». Державна Рада кожні п'ять років розробляє рекомендації у сфері освіти, що сприяє ефективному реформуванню. Так, остання «п'ятирічка» була розроблена на 2016–2020 роки (Snapshot, 2016: 13).

У 2006 р. було прийнято «План 111», у 2007 р. – Закон «Про науковий і технічний прогрес»,

у яких передбачалося, що найкращі фахівці світу візьмуть участь у процесі вдосконалення вищої освіти КНР. Планувалося створення наукових центрів, лабораторій.

У 2015 р. було розроблено державний план щодо просування вищої освіти й відповідності її світовим стандартам. Цей план отримав назву «Подвійний вищий клас». Якщо вірити прогнозам цього плану, то за 35 років найкращі ЗВО в КНР досягнуть світового рівня (Гобова, 2018).

Позитивним слід вважати також те, що китайський уряд доклав усіх можливих зусиль, щоб змінити «неправильний» підхід підготовки до випускних і вступних іспитів, які були направлені на механічне заучування, а не на оволодіння матеріалом. Систему складання іспитів й особливості підготовки до них було переглянуто ще 2014 р., а за 4 роки (у 2018 р.) було впроваджено в практику (Гобова, 2018).

Отже, усі вище викладені факти свідчать про те, що досвід КНР у процесі становлення, розвитку й модернізації вищої освіти беззаперечно є позитивним і заслуговує на особливу увагу.

У порівнянні з КНР історія розвитку вищої освіти України як самостійної держави значно коротша. Це насамперед пов'язано з тим, що країна отримала незалежність лише у 1991 р., але, враховуючи досвід КНР і провідних європейських країн, продовжує робити впевнені кроки в розвитку вищої освіти та її оптимізації.

Висновки. Аналізуючи досвід становлення й реформування вищої освіти в КНР за останні 40 років, ми не змогли виділити недоліки в освітній політиці уряду. Натомість ми бачимо позитивну практику логічного й поступового реформування всіх ланок освіти, що доводять такі факти:

- урядом було прийнято ряд нормативно-правових документів, які сприяли стрімкому збільшенню кількості ЗВО й розвитку вищої освіти;
- на всіх описаних етапах спостерігався достатній рівень фінансування освітніх реформ;
- розроблення планів не тільки найближчого, а й перспективного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Халилов Т. А. Гражданство как социально-политическая практика: актуальные модели. *Теория и практика общественного развития*. Краснодар. 2012. № 12. С. 398–401.
2. Салицкий А. Образование КНР: специфика и достижение. 2001. URL: old.russ.ru/ist_sovr/sumerki/20010412_salit.html.
3. Новикова Л. А., Ушакова Л. К. Особенности среднего и высшего образования в Китае. 2017. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-srednego-i-vysshego-obrazovaniya-v-kitae>.
4. ЧэньЧжаомин. Высшая средняя школа Китая в условиях современных реформ образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / ЧэньЧжаомин. Чита, 2011. 25 с.
5. Шацька О. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти в КНР (70-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.). *Порівняльно-педагогічні студії*. № 2(8), 2011. URL: <file:///C:/Users/A4F7~1/AppData/Local/Temp/18606-27861-1-SM.pdf>.

6. Гусев А. Н., Кашфуллина К. Р. Насонов К. А. Реформы высшего образования в Китае и Республике Корея: использование зарубежного опыта в модернизации системы. 2014. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/reformy-vysshego-obrazovaniya-v-kitae-i-respublike-koreya-ispolzovanie-zarubezhnogo-opyta-v-modernizatsii-sistemy>.
7. Гобова Є. В. Сорок років розвитку науки та освіти в Китаї. 2018. URL: <http://sinologist.com.ua/gobova-ye-v-sorok-rokiv-rozvytku-nauky-ta-osvity-v-kytai/http://sinologist.com.ua/category/publication/journal/ukrayina-kitaj-n14-2018/>.
8. Mok Ka Ho. Educational Decentralization and Marketization in Post-Mao China. *Education Reform and Education Policy in East Asia*. 2006. L.; N. Y.: Routledge.
9. Bentao Y. Internationalization at Home. *Chinese Education and Society*. 2011. Vol. 44. № 5. P. 84–96.
10. Ли Сюй. Эволюция принципа справедливости и его реализация в государственной образовательной политике Китая : дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02. Москва, 2015. 188 с.
11. Snapshot A. Education in China. OESD. 2016. 64 p.

REFERENCE

1. Halilov T. A. Grazhdanstvo kak socialno-politicheskaya praktika: aktualnye modeli. *Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya*. Krasnodar [Citizenship as a socio-political practice: current models. *Theory and practice of social development*]. 2012. № 12. P. 398–401 [in Russian].
2. Salickij A. Obrazovanie KNR: specifika i dostizhenie [Education China: specifics and achievement]. 2001. URL: old.russ.ru/ist_sovr/sumerki/20010412_salit.html [in Russian].
3. Novikova L. A., Ushakova L. K. Osobennosti srednego i vysshego obrazovaniya v Kitae [Features of secondary and higher education in China]. 2017. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-srednego-i-vysshego-obrazovaniya-v-kitae> [in Russian].
4. Chen`CHzhaomin. Vysshaya srednyaya shkola Kitaya v usloviyah sovremennyh reform obrazovaniya [China High School in the context of modern education reforms] : avtoref. dis. ... kand. ped. science : 13.00.01. Chita, 2011. 25 p. [in Russian].
5. Shaczka O. Tendenciya rozvytku vyshhoyi pedagogichnoyi osvity v KNR (70-ti rr. XX st. – pochatok XXI st.) *Porivnyalno-pedagogichni studiyi* [Trends in the development of higher pedagogical education in the PRC (70's of XX century – beginning of XXI century). *Comparative-pedagogical studios*]. № 2(8), 2011. URL: <file:///C:/Users/A4F7-1/AppData/Local/Temp/18606-27861-1-SM.pdf> [in Ukrainian].
6. Gusev A. N., Kashfullina K. R. Nasonov K. A. Reformy vysshego obrazovaniya v Kitae i Respublike Koreya: ispolzovanie zarubizhnogo opyta v modernizatsii sistemy [Higher Education Reforms in China and the Republic of Korea: Using Foreign Experience in System Modernization] 2014. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/reformy-vysshego-obrazovaniya-v-kitae-i-respublike-koreya-ispolzovanie-zarubezhnogo-opyta-v-modernizatsii-sistemy> [in Russian].
7. Gobova Ye. V. Sorok rokiv rozvytku nauky ta osvity v Kytayi. [Forty years of development of science and education in China]. URL: <http://sinologist.com.ua/gobova-ye-v-sorok-rokiv-rozvytku-nauky-ta-osvity-v-kytai/http://sinologist.com.ua/category/publication/journal/ukrayina-kitaj-n14-2018/> [in Ukrainian].
8. Mok Ka Ho. Educational Decentralization and Marketization in Post-Mao China. *Education Reform and Education Policy in East Asia*. L.; N. Y. : Routledge, 2006. [in English].
9. Bentao Y. Internationalization at Home. *Chinese Education and Society*. 2011. Vol. 44. № 5. P. 84–96 [in English].
10. Li Syuj. Evolyuciya principa spravedlivosti i ego realizaciya v gosudarstvennoj obrazovatelnoj politike Kitaya [The evolution of the principle of justice and its implementation in the state educational policy of China: dis. ... cand. polit. science] : 23.00.02. Moscow, 2015. 188 p. [in Russian].
11. Snapshot A. Education in China. OESD, 2016. 64 p. [in English].